

แนวทางการฟื้นฟูเมืองในพื้นที่ตลาดเทศบาลตำบลห่มเกล้า อำเภอห่มเกล้า จังหวัดเพชรบูรณ์

พรนภา พรพันธุ์ไพบูลย์

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

pornnapa_p@mutt.ac.th

Received 2020-02-28; Revised 2020-10-09; Accepted 2020-12-03

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อค้นหาแนวทางการฟื้นฟูเมืองในพื้นที่ตลาดเทศบาลตำบลห่มเกล้า ให้สะท้อนถึงความเป็นสถานที่และวัฒนธรรมไทหล่ม โดยเก็บข้อมูลลักษณะทางกายภาพและกิจกรรมในรูปแบบของแผนที่ด้วยวิธีการสำรวจและสังเกตการณ์ แล้วนำมาวิเคราะห์ห้วงศ์ประกอบความเป็นสถานที่ วัฒนธรรมไทหล่ม และ SWOT analysis ด้วยเทคนิคการซ้อนทับแผนที่ จากการวิเคราะห์พบว่า พื้นที่ตลาดเทศบาลตำบลห่มเกล้า 1) ความเป็นสถานที่แตกต่างจากย่านอื่น โดยเฉพาะศูนย์กลางของเมืองมะขามหวาน ซึ่งเป็นพืชเศรษฐกิจสำคัญและสินค้าที่มีชื่อเสียง 2) มีวัฒนธรรมไทหล่ม คือ การค้าขายอาหารพื้นบ้าน และการชมการแข่งขันเรือยาว แต่ไม่มีลักษณะทางกายภาพที่ชัดเจน และ 3) มีโอกาสจะพัฒนาเป็นสถานที่ท่องเที่ยวแห่งใหม่ เนื่องจากอยู่ใกล้สถานที่ท่องเที่ยวภูทับเบิก ดังนั้น แนวทางการฟื้นฟูเมืองจึงเป็นการส่งเสริมความเป็นศูนย์กลางของเมืองมะขามหวานและวัฒนธรรมไทหล่มให้ชัดเจนจนกลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยวแห่งใหม่ ผ่านการฟื้นฟูถนนทางเข้าด้านหน้าตลาด การฟื้นฟูศูนย์บริการนักท่องเที่ยว และการฟื้นฟูพื้นที่ริมน้ำและหอสั่งน้ำประปาเก่า

คำสำคัญ: การฟื้นฟูเมือง วัฒนธรรมไทหล่ม ตลาดเทศบาลตำบลห่มเกล้า

Urban Renewal Guideline of Tambon Lom Kao Municipality Market Area, Lom Kao, Phetchabun

Pornnapa Pornpunapibool

Faculty of Architecture, Rajamangala University of Technology Thanyaburi

pornnapa_p@rmutt.ac.th

Abstract

This research was to investigate the urban renewal guideline of Tambon Lom Kao Municipality, representing the place identity and Tai Lom culture. The data collection on physical and activities was undertaken by mapping, surveying and observation. The place identity elements, Tai Lom cultural contexts, and SWOT analysis was applied through the overlay technique. The result of analysis found that 1) the identity of Tambon Lom Kao Municipality Market Area was remarkable place and different especially meaning element: center of Lom Kao as Sweet Tamarind City, 2) Tambon Lom Kao Municipality Market Area showed the representing area of Tai Lom culture that local food and boat racing but not explicit, and 3) Tambon Lom Kao Municipality Market Area can be developed for a new tourist attraction as Phu Thap Boek, the famous tourist attraction nearby. Therefore, the urban renewal of Tambol Lom Kao Municipality Market Area is to promote as sweet tamarind city and Tai Lom culture by developing complete place elements in 3 projects: the renovation of main entrance, tourist information center, waterfront and public water supply tank renovation. Finally, this development guideline can be promoting a new cultural tourism attraction of Tambol Lom Kao Municipality.

Keywords: Urban Renewal, Tai Lom Culture, Tambon Lom Kao Municipality Market Area

บทนำ

ตลาดเป็นศูนย์กลางของเมืองประเภทหนึ่ง เป็นสถานที่แลกเปลี่ยนสินค้าและข้อมูลข่าวสารทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ตลาดจึงเป็นศูนย์กลางที่สะท้อนถึงระบบเศรษฐกิจ วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของคนเมือง

ตลาดเทศบาลตำบลห่มเกล้าเป็นศูนย์กลางของชุมชนห่มเกล้า ซึ่งเป็นชุมชนเก่าแก่ของจังหวัดเพชรบูรณ์ ตั้งอยู่บริเวณชายขอบระหว่างภาคเหนือ และภาคอีสาน มีประวัติศาสตร์ที่ยาวนาน และมีวัฒนธรรมของตนเอง เรียกว่า “วัฒนธรรมไทห่มเกล้า” (คณะทำงานชุมชนยั่งยืน, 2556) ตลาดเทศบาลตำบลห่มเกล้าเคยเป็นทางผ่านเชื่อมต่อระหว่างภูมิภาคและศูนย์กลางการค้าที่สำคัญในระดับภูมิภาค ที่มีทั้งโรงแรม โรงงาน ห้างสรรพสินค้า สนามเทนนิส ตลาดสด และร้านค้าจำนวนมาก แต่เมื่อมีการพัฒนาเส้นทางคมนาคมให้มีทางเลือกในการเดินทางเพิ่มมากขึ้น ตลาดเทศบาลตำบลห่มเกล้าจึงไม่เป็นทางผ่านและศูนย์กลางการค้าในระดับภูมิภาคอีก ส่งผลให้ผู้คนอพยพย้ายออก ร้านค้าต่าง ๆ เริ่มปิดตัวและถูกทิ้งร้าง

ปัจจุบัน ตลาดเทศบาลตำบลห่มเกล้ามีแนวโน้มที่จะกลับมามีความสำคัญอีกครั้ง เนื่องจากความนิยมในการท่องเที่ยววิถีชีวิตแบบช้า ซึ่งอยู่ห่างจากตลาดออกไปเพียง 30 กิโลเมตร ทำให้มีโอกาสที่นักท่องเที่ยวจะแวะเข้ามาในตลาดมากขึ้น การศึกษาแนวทางการฟื้นฟูเมืองในพื้นที่ตลาดเทศบาลตำบลห่มเกล้าจึงเป็นการค้นหาแนวทางการฟื้นฟูตลาดเทศบาลตำบลห่มเกล้า ให้สะท้อนถึงความเป็นสถานที่และวัฒนธรรมไทห่มเกล้า เพื่อเตรียมพร้อมรับมือกับความเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น

พื้นที่ศึกษา

ตลาดเทศบาลตำบลห่มเกล้าตั้งอยู่ในเขตเทศบาลตำบลห่มเกล้า อำเภอห่มเกล้า จังหวัดเพชรบูรณ์ ครอบคลุม

พื้นที่โดยรอบตั้งแต่วัดสระเกษทางทิศตะวันตกจนถึงถนนพิกษัมบำรุงทางทิศตะวันออก ซึ่งเป็นถนนหลักแนวเหนือ-ใต้ ของเขตเทศบาลตำบลห่มเกล้า และจากถนนอนุพัฒนาทางทิศเหนือ ซึ่งเป็นถนนหลักแนวตะวันออก-ตะวันตกของเขตเทศบาลตำบลห่มเกล้า ซึ่งสามารถเชื่อมต่อไปสถานที่ท่องเที่ยววิถีชีวิตแบบช้าได้ โดยมีระยะทางห่างจากตลาดเทศบาลตำบลห่มเกล้าเพียง 30 กิโลเมตร จนถึงโรงเรียนอนุบาลสุภาพพิทยาทังทางทิศใต้

วิธีการศึกษา

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการค้นหาแนวทางการฟื้นฟูเมืองในพื้นที่ตลาดเทศบาลตำบลห่มเกล้า ภายใต้กรอบแนวคิดของความยั่งยืนเป็นสถานที่และวัฒนธรรมไทห่มเกล้า โดยมีวิธีการศึกษา ดังนี้

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม โดยการสำรวจและสังเกตการณ์เป็นหลัก และบันทึกในรูปแบบของแผนที่ ดังนี้

- 1) ข้อมูลลักษณะทางกายภาพ ประกอบด้วย (1) โครงข่ายการสัญจร ได้แก่ การเชื่อมต่อกับย่านอื่นๆ การเข้าถึงพื้นที่ จุดเปลี่ยนถ่ายการสัญจร รูปแบบและลำดับศักยภาพของโครงข่ายถนน (2) อาคาร ได้แก่ มวลอาคาร การวางแนวอาคาร รูปแบบอาคาร ความสูง อายุ และสภาพของอาคาร และ (3) ที่ว่างสาธารณะ ได้แก่ ประเภท และรูปแบบของพื้นที่ว่างสาธารณะ
- 2) ข้อมูลกิจกรรม ประกอบด้วย (1) กิจกรรมที่เกิดขึ้นถาวร ได้แก่ การใช้ประโยชน์ที่ดินและการใช้ประโยชน์อาคาร และ (2) กิจกรรมที่เกิดขึ้นชั่วคราว ได้แก่ พื้นที่ที่ใช้ทำกิจกรรม ช่วงเวลาในการดำเนินกิจกรรม และผู้ใช้พื้นที่ในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ

ภาพที่ 1 พื้นที่ศึกษา ตลาดเทศบาลตำบลห่มเกล้า
ที่มา: ผู้วิจัย

3) ข้อมูลอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารอ้างอิงต่าง ๆ และการสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้อง เช่น เจ้าหน้าที่ของเทศบาล ชาวบ้านที่อาศัยอยู่บริเวณตลาด ร่วมกับการสำรวจและสังเกตการณ์ ได้แก่ ประวัติความเป็นมา กรรมสิทธิ์ที่ดิน แผนพัฒนาและนโยบายต่าง ๆ

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการศึกษาครั้งนี้เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา และข้อมูลเชิงพื้นที่ ด้วยเทคนิคการซ้อนทับแผนที่ โดยแบ่งหัวข้อในการวิเคราะห์ตามกรอบแนวความคิดในการศึกษา ดังนี้

- 1) ความเป็นสถานที่ ได้แก่ (1) ลักษณะทางกายภาพ โดยการซ้อนทับแผนที่ข้อมูลโครงข่ายสัญจร ระบบพื้นที่ว่างสาธารณะ และอาคาร (2) กิจกรรม โดยการซ้อนทับแผนที่ข้อมูลกิจกรรม ทั้งกิจกรรมที่เกิดขึ้นถาวร และกิจกรรมที่เกิดขึ้นชั่วคราว และ (3) ความหมาย โดยการซ้อนทับแผนที่ข้อมูลลักษณะทางกายภาพ และระบบกิจกรรม ประกอบกับข้อมูลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง
- 2) วัฒนธรรมไทหล่ม ได้แก่ (1) ภาษา (2) การแต่งกาย (3) เทศกาลประเพณี และ (4) การละเล่น โดยการซ้อนทับแผนที่ข้อมูลกิจกรรม ทั้งกิจกรรมที่เกิดขึ้นถาวรและกิจกรรมที่เกิดขึ้นชั่วคราว ประกอบกับข้อมูลประวัติความเป็นมา (5) อาหารการกิน (6)

ศาสนาและคติความเชื่อ (7) ศิลปกรรม และ (8) ภูมิปัญญา โดยการซ้อนทับแผนที่ข้อมูลลักษณะทางกายภาพ ได้แก่ ระบบพื้นที่ว่างสาธารณะและอาคาร และ ข้อมูลกิจกรรม ทั้งกิจกรรมที่เกิดขึ้นถาวรและ กิจกรรมที่เกิดขึ้นชั่วคราว ประกอบกับข้อมูลประวัติความเป็นมา

การสรุปข้อมูล

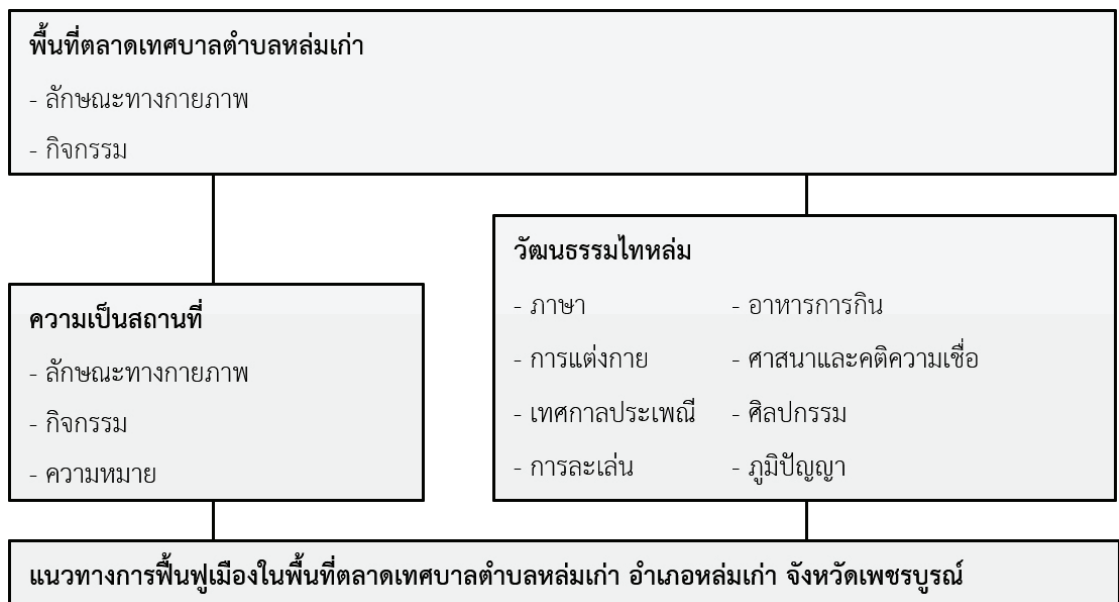
การสรุปข้อมูลในการศึกษาครั้งนี้เป็นการประมวลผลที่ได้จากการวิเคราะห์ความเป็นสถานที่และวัฒนธรรมไทหล่ม ด้วยเทคนิคการซ้อนทับแผนที่ ร่วมกับ SWOT analysis และความคิดเห็นจากบุคคลที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมากำหนดแนวทางในการฟื้นฟูเมืองในพื้นที่ตลาดเทศบาลตำบลหล่มเก่า

ความเป็นสถานที่

ความเป็นสถานที่ คือ สิ่งที่แสดงถึงเรื่องราวของวิถีชีวิต ความผูกพัน และความหมายจากการอยู่อาศัยกันมาอย่างต่อเนื่องจนเป็นความทรงจำร่วมกัน ทำให้เกิดเอกลักษณ์ของพื้นที่ และเป็นที่ยอมรับของคนทั่วไป ประกอบด้วย องค์ประกอบ 3 องค์ประกอบ ดังนี้

ลักษณะทางกายภาพของพื้นที่

องค์ประกอบของความเป็นสถานที่ ด้านลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ คือ โครงสร้างทางกายภาพที่แท้จริงของสถานที่ที่ส่งผลให้เกิดความทรงจำร่วมกัน ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีจินตภาพของเมืองที่กล่าวว่า โครงสร้างทางกายภาพที่ส่งผลต่อการสร้างจินตภาพจน

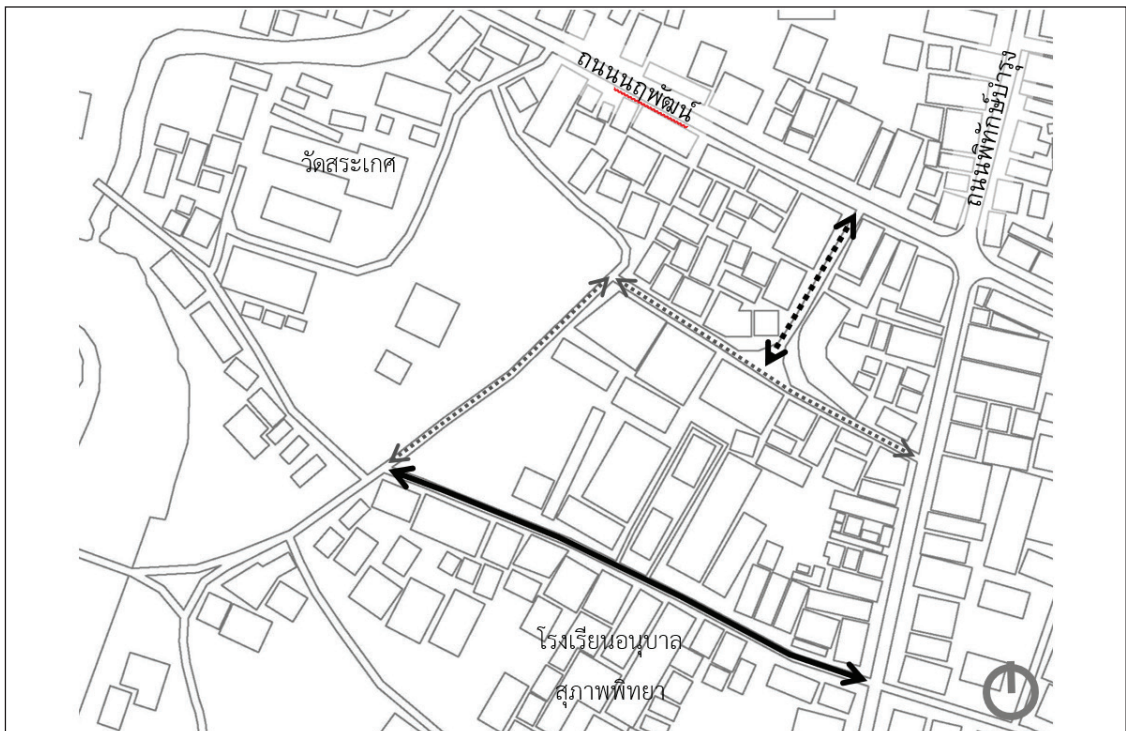

ภาพที่ 2 กรอบแนวความคิดในการศึกษา
ที่มา: ผู้วิจัย

เป็นที่จดจำและกลายเป็นภาพจำหรือภาพลักษณ์ของพื้นที่ (Lynch, 1960, pp.47-90) ประกอบด้วยองค์ประกอบพื้นฐาน 5 ประเภท คือ เส้นทางสัญจร ขอบเขตย่าน ศูนย์รวม และจุดหมายตา ซึ่งตลาดเทศบาลตำบลห่มเกล้ามีองค์ประกอบพื้นฐานเหล่านี้ ดังนี้

- 1) เส้นทางสัญจรภายในตลาดส่วนใหญ่เป็นทางเดินเท้าที่เกิดจากการปิดถนนให้เป็นพื้นที่ค้าขาย โดยแบ่งออกเป็น เส้นทางสัญจรหลัก คือ ทางเข้าด้านหน้าตลาด ซึ่งมีหลังคาผ้าใบและร่มจากหาบเร่แผงลอยปกคลุมอยู่บริเวณสองข้างทาง และมีเรือนแถวไม้โบราณที่ได้รับรางวัลอนุรักษ์ศิลปสถาปัตยกรรมดีเด่นประเภทชุมชนประจำปี 2560 จากสมาคมสถาปนิกสยามในพระบรมราชูปถัมภ์เป็นขอบเขตเส้นทางสัญจรรอง ได้แก่ (1) ถนนด้านหน้าอาคาร

ตลาดจากถนนพิทักษ์บำรุงจนถึงวัดสระเกศ ซึ่งมีหลังคาขนาดใหญ่ หลังคาผ้าใบและร่มจากหาบเร่แผงลอยปกคลุมอยู่ทั่วทั้งถนน โดยมีเรือนแถวไม้โบราณและอาคารพาณิชย์คอนกรีตเสริมเหล็กเป็นขอบเขต และ (2) ถนนด้านข้างตลาด ระหว่างอาคารตลาดและวัดสระเกศ ซึ่งมีผ้าใบและร่มจากหาบเร่แผงลอยปกคลุมอยู่บริเวณสองข้างทาง โดยมีรั้วของหอส่งน้ำประปาเก่าและวัดสระเกศเป็นขอบเขต ส่วนถนนด้านหลังตลาด หรือถนนด้านหน้าโรงเรียนอนุบาลสุภาพพิทยา เป็นถนนเพียงเส้นเดียวที่เปิดให้รถยนต์ผ่านเข้าไปได้ ซึ่งมีร่มจากหาบเร่แผงลอยปกคลุมอยู่บริเวณริมรั้วหอส่งน้ำประปาเก่าและทางเข้าอาคารตลาด โดยมีรั้วของหอส่งน้ำประปาเก่า โรงเรียนอนุบาลสุภาพพิทยา และอาคารพาณิชย์คอนกรีตเสริมเหล็กเป็นขอบเขต

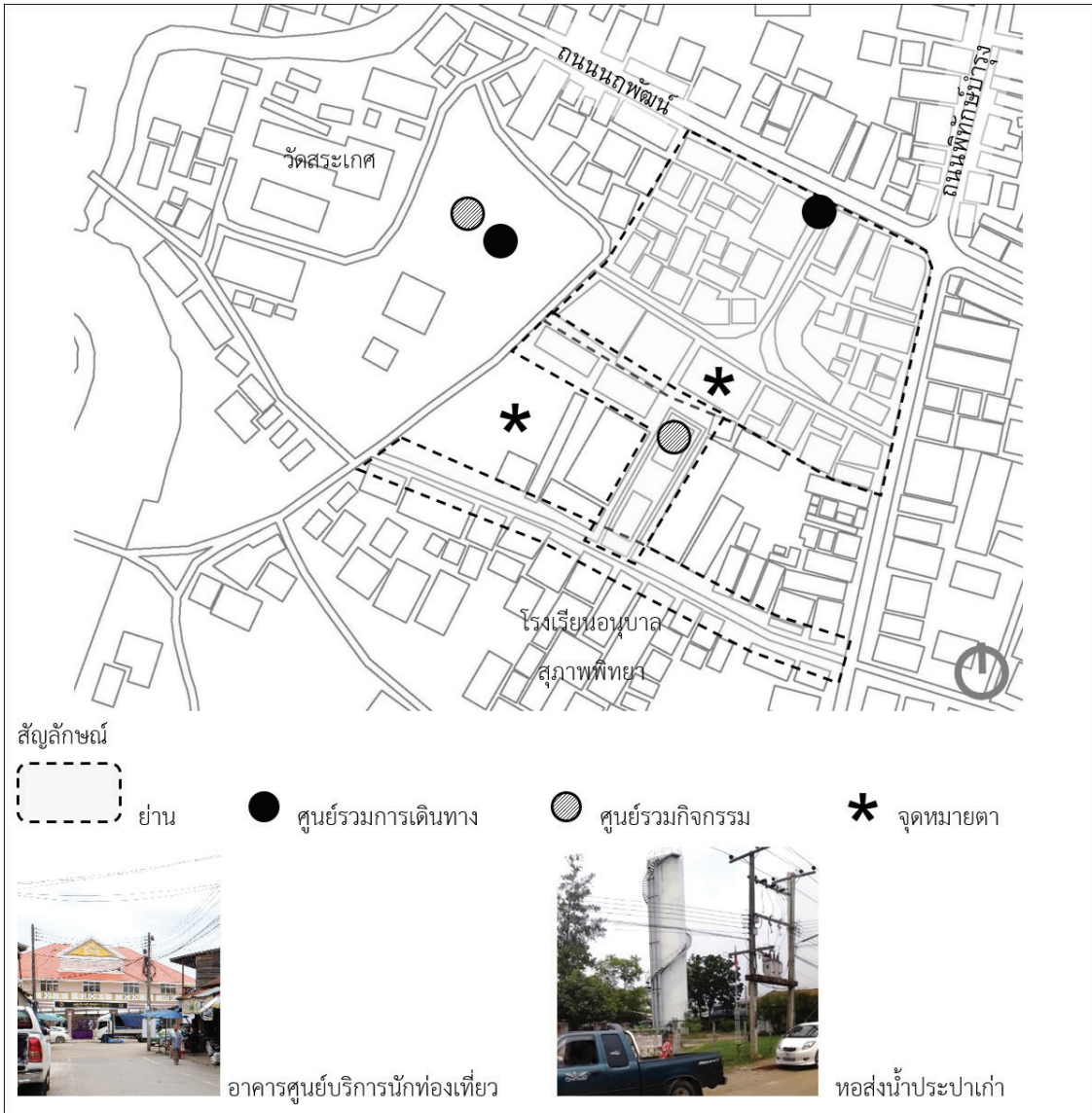

ภาพที่ 3 เส้นทางสัญจรและขอบเขตของพื้นที่ตลาดเทศบาลตำบลห่มเกล้า
ที่มา: ผู้วิจัย

ภาพที่ 3 เส้นทางสัญจรและขอบเขตของพื้นที่ตลาดเทศบาลตำบลห่มเกล้า (ต่อ)
ที่มา: ผู้วิจัย

- 2) ย่านในตลาดแบ่งออกเป็น (1) บริเวณทางเข้าด้านหน้าตลาด ซึ่งถูกปิดล้อมด้วยเรือนแถวไม้โบราณตลอดสองข้างทาง (2) อาคารตลาด ซึ่งมีลักษณะเป็นโถงโล่งขนาดใหญ่ และ (3) บริเวณถนนด้านหลังตลาด ซึ่งมีลักษณะเปิดโล่ง และเป็นส่วนบริการของตลาด
- 3) ตลาดเทศบาลตำบลห่มเกล้ามีศูนย์รวมการเดินทางอยู่บริเวณด้านหน้าตลาดริมถนนถนนพัฒนาซึ่งเป็นจุดจอดรถรับจ้างและลานวัดสระเกษซึ่งเป็นที่จอดรถของตลาด และศูนย์รวมกิจกรรมซึ่งแบ่งออกเป็นกิจกรรมทางการค้าอยู่บริเวณอาคารตลาดและกิจกรรมทางสังคมอยู่บริเวณวัดสระเกษ
- 4) ตลาดเทศบาลตำบลห่มเกล้ามีจุดหมายตา 2 จุด คือ (1) อาคารศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ซึ่งเป็นอาคารใหม่ขนาดใหญ่ ตั้งอยู่กลางตลาด บริเวณปลายทางเข้าด้านหน้าตลาด และ (2) หอส่งน้ำประปาเก่า ตั้งอยู่บริเวณด้านหลังตลาด

ภาพที่ 4 ย่าน ศูนย์รวม และจุดหมายตาของพื้นที่ตลาดเทศบาลตำบลห่มเกล้า
ที่มา: ผู้วิจัย

กิจกรรมของพื้นที่

องค์ประกอบของความเป็นสถานที่ ด้านกิจกรรมของพื้นที่ คือ ปรากฏการณ์ใด ๆ ก็ตามที่เกิดขึ้นในพื้นที่ (Chapin, 1972, pp.221-253) โดยมีความสัมพันธ์กันระหว่างพื้นที่และเวลา (Rapoport, 1977, p.478) ซึ่งตลาดเทศบาลตำบลห่มเกล้ามีกิจกรรมการค้าเป็นกิจกรรมหลัก ทั้งแบบ

ถาวร คือ กิจกรรมการค้าในอาคารตลาด และแบบชั่วคราว คือ ตลาดนัดตอนเย็น บริเวณทางเข้าด้านหน้าตลาดเทศบาล ซึ่งเป็นแหล่งรวมอาหารพื้นบ้าน ตลาดนัดขายมะขามหวาน ซึ่งเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญและสินค้าที่มีชื่อเสียงของห่มเกล้า ในช่วงเดือนธันวาคมที่มะขามออกผล บริเวณริมถนนนฤพัตินหน้าร้านมะขามเก่าแก่รายใหญ่ ชื่อ “สารัช” และ “สุจีรา” และการชมการแข่ง

เรือยาว บริเวณพื้นที่ริมลำน้ำพุ่งด้านหลังตลาดซึ่งเป็นพื้นที่บริการและจุดทิ้งขยะของตลาด ตรงข้ามพื้นที่จัดงานบริเวณริมหน้าวัดทุ่งธงไชย ในช่วงออกพรรษาหรือเดือนพฤศจิกายน

ความหมายของพื้นที่

องค์ประกอบของความเป็นสถานที่ ด้านความหมายของพื้นที่ คือ ความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนกับพื้นที่ หรือกิจกรรมกับลักษณะทางกายภาพซึ่งเป็นคุณค่าของพื้นที่ในเชิงนามธรรม (วิมลศรี ลิ้มธนากุล, 2537, น.13-15) ซึ่งตลาดเทศบาลตำบลห่มเกล้ามีความหมายของพื้นที่ คือ ศูนย์กลางของห่มเกล้า ซึ่งเป็นเมืองวัฒนธรรมไทหล่มและเมืองมะขามหวาน

วัฒนธรรมไทหล่ม

วัฒนธรรมไทหล่ม คือ วัฒนธรรมของชาวหล่มเกล้า ซึ่งสืบทอดมาจากบรรพบุรุษชาวลาวหลวงพระบาง และปรับให้เข้ากับบริบทของที่ตั้งถิ่นฐานใหม่และบริบททางสังคมของคนไทยจนกลายเป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตนเอง มีลักษณะโดยรวมคล้ายวัฒนธรรมทางเหนือและภาคอีสาน มีจุดศูนย์กลางอยู่ที่ อำเภอหล่มเกล้า จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยแบ่งประเภทของวัฒนธรรมไทหล่มออกเป็น 8 ประเภท ได้แก่ ภาษาไทหล่ม การแต่งกาย อาหาร การกิน ศาสนาและคติความเชื่อ เทศกาลประเพณี การละเล่น ศิลปกรรม และภูมิปัญญา ซึ่งจากการสำรวจและสังเกตการณ์พบว่าตลาดเทศบาลตำบลห่มเกล้ามีพื้นที่ที่แสดงถึงวัฒนธรรมไทหล่ม ดังนี้

- 1) อาหารการกิน ได้แก่ อาหารพื้นบ้านที่ขายอยู่ในตลาดนัดตอนเย็น บริเวณทางเข้าด้านหน้าตลาด ซึ่งมีลักษณะคล้ายอาหารทางภาคเหนือและภาคอีสาน แต่มีรายละเอียดที่แตกต่างออกไป

- 2) เทศกาลประเพณี ได้แก่ การแข่งเรือยาวในลำน้ำพุ่ง โดยมีพื้นที่จัดงานอยู่บริเวณริมหน้าวัดทุ่งธงไชย ฝั่งตรงข้ามกับตลาดเทศบาลตำบลห่มเกล้า พื้นที่ริมลำน้ำด้านหลังตลาดซึ่งเป็นพื้นที่บริการและจุดทิ้งขยะของตลาด จึงกลายเป็นพื้นที่ชมการแข่งเรือยาวอย่างไม่เป็นทางการ ในช่วงออกพรรษาหรือเดือนพฤศจิกายน

SWOT analysis

จากการวิเคราะห์ความเป็นสถานที่และวัฒนธรรมไทหล่มในพื้นที่ตลาดเทศบาลตำบลห่มเกล้า ทำให้สรุปภาพรวมของพื้นที่ได้ ด้วยเทคนิคการซ้อนทับแผนที่ ร่วมกับ SWOT analysis และความคิดเห็นจากบุคคลที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

- 1) จุดแข็ง คือ องค์ประกอบของความเป็นสถานที่มีความเฉพาะแตกต่างจากย่านอื่น ๆ ได้แก่ ด้านลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ คือ เรือนแถวไม้โบราณ ซึ่งได้รับรางวัลอนุรักษ์ศิลปสถาปัตยกรรมดีเด่นประเภทชุมชนประจำปี 2560 จากสมาคมสถาปนิกสยามในพระบรมราชูปถัมภ์ ด้านกิจกรรมของพื้นที่ คือ กิจกรรมการค้าขายอาหารพื้นบ้าน หน้าเรือนแถวไม้โบราณ บริเวณทางเข้าด้านหน้าตลาด และกิจกรรมการค้าขายมะขามหวาน บริเวณริมถนนถนนพัฒนาหน้าร้านมะขามแก้ว ซึ่งเป็นหนึ่งในเรือนแถวไม้โบราณของตลาดเช่นกัน และด้านความหมายของพื้นที่ คือ ศูนย์กลางของห่มเกล้า ซึ่งเป็นเมืองวัฒนธรรมไทหล่มและเมืองมะขามหวาน โดยเฉพาะศูนย์กลางของเมืองมะขามหวาน เนื่องจากเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญและสินค้าที่มีชื่อเสียงของห่มเกล้า จึงเป็นความทรงจำร่วมที่เป็นที่ยอมรับของคนทั่วไป และกลายเป็นองค์ประกอบสำคัญที่สะท้อนถึงความเป็นสถานที่ได้ชัดเจน

- 2) จุดอ่อน คือ องค์ประกอบของความเป็นสถานที่ด้านความหมายของพื้นที่ คือ ศูนย์กลางของห่มเกล้า ซึ่งเป็นเมืองวัฒนธรรมไทหล่มและเมืองมะขามหวาน มีลักษณะทางกายภาพและกิจกรรมที่ไม่สะท้อนความเป็นศูนย์กลางของห่มเกล้าได้ชัดเจน โดยเฉพาะในฐานะเมืองวัฒนธรรมไทหล่ม เนื่องจากวัฒนธรรมไทหล่มมีลักษณะคล้ายวัฒนธรรมทางภาคเหนือและภาคอีสาน ตลาดเทศบาลตำบลห่มเกล้าซึ่งมีเพียงวัฒนธรรมอาหารการกิน คือ การค้าขายอาหารพื้นบ้าน และวัฒนธรรมเทศกาลประเพณี คือ การชมการแข่งขันเรือยาว จึงไม่สามารถสะท้อนความเป็นศูนย์กลางของเมืองวัฒนธรรมไทหล่มได้อย่างชัดเจน ส่วนในฐานะเมืองมะขามหวาน ตลาดเทศบาลตำบลห่มเกล้ามีเพียงกิจกรรมการค้าขายมะขามหวาน ซึ่งเป็นกิจกรรมแบบชั่วคราวที่เกิดขึ้นในช่วงเดือนธันวาคมที่มะขามออกฝักเท่านั้น
- 3) โอกาส คือ ความนิยมในการท่องเที่ยวภูทับเบิก ซึ่งอยู่ห่างจากตลาดเทศบาลตำบลห่มเกล้าเพียง 30 กิโลเมตร ทำให้มีโอกาสที่นักท่องเที่ยวจะแวะเข้ามาในตลาดมากขึ้น และกรรมสิทธิ์ที่ดินของกลุ่มเรือนแถวไม้โบราณ ซึ่งมีกรรมธนากรักษ์เป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ที่ดินรายใหญ่ ทำให้การฟื้นฟูตลาดเทศบาลตำบลห่มเกล้ามีความเป็นไปได้
- 4) ข้อจำกัด คือ ความนิยมในการก่อสร้างอาคารคอนกรีตเสริมเหล็กตามสมัยนิยม ทำให้เกิดการปรับปรุงต่อเติมหรือก่อสร้างอาคารใหม่ โดยไม่คำนึงถึงภูมิทัศน์โดยรอบ รวมถึงการจัดการร้านค้าภายในตลาดที่คำนึงถึงความเป็นระเบียบเรียบร้อย โดยไม่คำนึงถึงองค์ประกอบของความเป็นสถานที่ด้านกิจกรรม ทำให้ความเป็นสถานที่ซึ่งมีความเฉพาะแตกต่างจากย่านอื่น ๆ เริ่มมีแนวโน้มที่จะเปลี่ยนแปลงไป อีกทั้งทำเลที่ตั้งของตลาดเทศบาลตำบลห่มเกล้าไม่อยู่ในเส้นทางหลักที่ผ่านไปภูทับเบิก ทำให้ไม่มีความจำเป็นที่นักท่องเที่ยวจะผ่านเข้ามาใช้สินค้าและบริการในพื้นที่

แนวทางการฟื้นฟูเมือง

จาก SWOT analysis สามารถสรุปข้อมูลในการศึกษาและกำหนดแนวทางการฟื้นฟูเมืองในพื้นที่ตลาดเทศบาลตำบลห่มเกล้าให้สะท้อนถึงความเป็นสถานที่และวัฒนธรรมไทหล่ม ดังนี้

- 1) ความเป็นสถานที่ของตลาดเทศบาลตำบลห่มเกล้ามีความแตกต่างจากย่านอื่น โดยเฉพาะศูนย์กลางของเมืองมะขามหวาน เนื่องจากมะขามหวานเป็นพืชเศรษฐกิจสำคัญและสินค้าที่มีชื่อเสียง จึงทำให้สะท้อนถึงความเป็นสถานที่ได้ชัดเจน
- 2) วัฒนธรรมไทหล่มในตลาดเทศบาลตำบลห่มเกล้า คือ วัฒนธรรมอาหารการกิน (การค้าขายอาหารพื้นบ้าน) และวัฒนธรรมเทศกาลประเพณี (การแข่งขันเรือยาว) ซึ่งเป็นกิจกรรมแบบชั่วคราว และไม่มีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างอย่างชัดเจนจากวัฒนธรรมอื่น โดยเฉพาะวัฒนธรรมทางภาคเหนือและภาคอีสาน อีกทั้งพื้นที่ที่รองรับกิจกรรมก็ไม่มีลักษณะทางกายภาพที่แสดงออกถึงวัฒนธรรมอย่างชัดเจนเช่นกัน
- 3) ตลาดเทศบาลตำบลห่มเกล้ามีโอกาสจะพัฒนาเป็นสถานที่ท่องเที่ยวแห่งใหม่ ที่นักท่องเที่ยวจะแวะมาเนื่องจากทำเลที่อยู่ใกล้สถานที่ท่องเที่ยวภูทับเบิกเพียง 30 กิโลเมตร ถึงแม้ว่าจะไม่ใช่เส้นทางหลักที่ผ่านไปภูทับเบิก

ดังนั้น แนวทางการฟื้นฟูเมืองในพื้นที่ตลาดเทศบาลตำบลห่มเกล้าจึงเป็นการส่งเสริมความเป็นสถานที่ คือ ศูนย์กลางของเมืองมะขามหวาน และส่งเสริมวัฒนธรรมไทหล่ม คือ การค้าขายอาหารพื้นบ้านและการชมการแข่งขันเรือยาว ให้มีลักษณะทางกายภาพและกิจกรรมที่สามารถสะท้อนถึงความเป็นเมืองมะขามหวานและวัฒนธรรมไทหล่มได้อย่างชัดเจน จนเกิดแรงดึงดูดทางการท่องเที่ยวและกลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยวแห่งใหม่ที่นักท่องเที่ยวจากภูทับเบิกจะต้องแวะมา ซึ่งการเพิ่มบทบาทการเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเป็นวิธีการที่ได้รับความนิยมในการฟื้นฟู

เมืองในพื้นที่ตลาดเก่า (ภูเกริก บัวซอน, 2554) เนื่องจากเป็นวิธีการที่ส่งเสริมให้เกิดการอนุรักษ์วัฒนธรรม ด้วยการนำเอาวัฒนธรรมมาเป็นจุดขาย สร้างรายได้และความภาคภูมิใจให้กับชุมชน (วัชรภรณ์ เครือพันธ์, 2555) โดยมีวิสัยทัศน์ในการฟื้นฟู คือ เมืองมะขามหวานไทหล่อม ศูนย์กลางการค้าและสถานที่ท่องเที่ยวแห่งใหม่ที่แสดงถึงวัฒนธรรมไทหล่อม โดยนำเสนอเรื่องราวของมะขามหวานพืชเศรษฐกิจที่สำคัญและสินค้าที่มีชื่อเสียงของหล่อมเก่า เป็นเนื้อหาหลักในการเล่าเรื่อง และมีกลยุทธ์ในการฟื้นฟูแบ่งตามระยะเวลาในการดำเนินการ ดังนี้

- 1) ระยะเร่งด่วน (1-2 ปี) เหมาะกับการฟื้นฟูที่ดำเนินการได้ทันที ไม่มีความซับซ้อน และมีความสำคัญที่ทำให้เกิดความก้าวหน้าในภาพรวมอย่างชัดเจนได้แก่
- 2) ระยะปานกลาง (3-5 ปี) เหมาะกับการฟื้นฟูที่มีความซับซ้อน มีขั้นตอนการออกแบบและพัฒนาที่ต้องพิจารณาผลกระทบ และต้องการผู้เชี่ยวชาญ ได้แก่

การฟื้นฟูถนนทางเข้าด้านหน้าตลาดให้เป็นถนนวัฒนธรรม รองรับกิจกรรมการค้าขายอาหารพื้นบ้าน และสินค้าแปรรูปจากมะขามหวาน เพื่อส่งเสริมองค์ประกอบของความเป็นสถานที่ด้านกิจกรรมและความหมาย และวัฒนธรรมอาหารการกินของไทหล่อม โดยปรับปรุงถนนทางเข้าด้านหน้าตลาดให้เป็นทางเดินเท้าที่รถสามารถผ่านเข้า-ออกได้ในบางเวลา ด้วยการปรับระดับของถนนให้อยู่ในระดับเดียวกับทางเท้าและแบ่งพื้นที่ถนนและทางเท้าออกจากกันด้วยวัสดุปูพื้น

ภาพที่ 5 แนวทางการฟื้นฟูพื้นที่ตลาดเทศบาลตำบลหล่อมเก่า
ที่มา: ผู้วิจัย

ระยะเวลา ดำเนินการ (ปี)	กลยุทธ์ในการฟื้นฟู	วัตถุประสงค์การฟื้นฟู					ลักษณะของ การนำแผน ไปปฏิบัติ	หน่วยงาน ที่เกี่ยวข้อง
		ส่งเสริม องค์ประกอบ ความเป็น สถานที่			ส่งเสริม วัฒนธรรม ไทห่ม			
		ลักษณะทางกายภาพ	กิจกรรม	ความหมาย	อาหารการกิน	เทศกาลประเพณี		
ระยะ เร่งด่วน (1-2 ปี)	1 การฟื้นฟูถนนทางเข้าด้านหน้าตลาดให้เป็นถนนวัฒนธรรม		✓	✓	✓		<ul style="list-style-type: none"> - ความร่วมมือ - แนวทางการปฏิบัติ - มาตรการควบคุม 	<ul style="list-style-type: none"> - เทศบาลตำบลห่มเกล้า - ผู้ค้าในตลาด - ประชาชนทั่วไป - เจ้าของกิจการรถรับจ้าง
ระยะ ปานกลาง (3-5 ปี)	2 การฟื้นฟูพื้นที่ศูนย์บริการท่องเที่ยวให้เป็นพิพิธภัณฑ์			✓	✓	✓	<ul style="list-style-type: none"> - ความร่วมมือ 	<ul style="list-style-type: none"> - เทศบาลตำบลห่มเกล้า - กรมธนารักษ์ - ผู้ค้าในตลาด - ประชาชนทั่วไป
	3 การฟื้นฟูพื้นที่ริมน้ำและหอส่งน้ำประปาเก่าให้เป็นลานอเนกประสงค์	✓				✓	<ul style="list-style-type: none"> - ความร่วมมือ - แนวทางการปฏิบัติ - มาตรการควบคุม 	<ul style="list-style-type: none"> - เทศบาลตำบลห่มเกล้า - กรมการจัดการแข่งเรือยาว - การประปาส่วนภูมิภาค - ผู้ค้าในตลาด - ประชาชนทั่วไป

ภาพที่ 5 แนวทางการฟื้นฟูพื้นที่ตลาดเทศบาลตำบลห่มเกล้า (ต่อ)
ที่มา: ผู้วิจัย

การฟื้นฟูพื้นที่ศูนย์บริการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นจุดหมายที่โดดเด่น ให้เป็นพิพิธภัณฑ์แสดงประวัติความเป็นมาของเมืองมะขามหวานและวัฒนธรรมไทหล่ม หรือศูนย์เรียนรู้การปลูกและแปรรูปมะขามหวาน เพื่อส่งเสริมองค์ประกอบของความเป็นสถานที่ด้านความหมาย และวัฒนธรรมไทหล่ม โดยการปรับปรุงการใช้พื้นที่ภายในอาคารใหม่

การฟื้นฟูพื้นที่ริมน้ำและหอส่องน้ำประปาเก่า ให้เป็นลานอเนกประสงค์ที่สามารถรองรับกิจกรรมทางสังคมได้หลากหลาย โดยเฉพาะการแข่งขันเรือยาว เพื่อส่งเสริมความเป็นสถานที่ด้านลักษณะทางกายภาพ และวัฒนธรรมเทศกาลประเพณีของไทหล่ม ตลอดจนแก้ไขปัญหาพื้นที่เสื่อมโทรมในตลาด โดยปรับปรุงพื้นที่ส่วนบริการและจุดทิ้งขยะให้เป็นสัดส่วน มีภูมิทัศน์ที่สวยงาม และมีหอส่องน้ำประปาเก่าเป็นจุดหมายตา

บรรณานุกรม

- ไกรฤกษ์ ปิ่นแก้ว. [ม.ป.ป.]. *การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม* สืบค้นเมื่อ 22 มิถุนายน 2556, จาก <http://tourism-dan1.blogspot.com/>
- ชนิษฐา ปานศรี และ วีระ อินพันทัง. (2559, มกราคม-ธันวาคม). *เขียนเสายองหิน: เรือนพื้นถิ่นที่อยู่อาศัยชาวไทหล่ม บ้านแก่งโตน อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์ หน้าจั่ว วารสารวิชาการ ประจำปีคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร*, 30(1), 234-249.
- คณะทำงานชุมชนยั่งยืน. (2556). *ทึคบ้าน ทางเมือง หล่มเก่า: การศึกษาแนวทางการฟื้นฟู และพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน*. ปทุมธานี: คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.

จินตนา สนามชัยสกุล, สุวัฒน์ บุศย์เมือง, ชูใจ กิบุญญ, ศันสนีย์ อุตมอ่า และ กมล บุญเขต. (2552). *การสืบสานและอนุรักษ์วัฒนธรรมพื้นบ้านไทหล่ม เพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชน อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์*. เพชรบูรณ์: มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์.

ณัฐพงศ์ พันธุ์น้อย. (2557, มกราคม-ธันวาคม). *ปัจจัยส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสียเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่มรดกวัฒนธรรมมีชีวิต: กรณีศึกษาพื้นที่อิวามิกินซังประเทศญี่ปุ่น, วารสารวิชาการ สถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*, 63(1), 29-42.

เทศบาลตำบลหล่มเก่า. (2559a). *บั้น เทียว กิน หล่มเก่า*. [แผ่นพับ]. เพชรบูรณ์: หจก.พี.บี.แอล.ที.

เทศบาลตำบลหล่มเก่า. (2559b). *รายงานกิจการเทศบาลตำบลหล่มเก่า ประจำปี 2558-2559*. เพชรบูรณ์: หจก.พี.บี.แอล.ที.

เทศบาลตำบลหล่มเก่า. (2559c). *หลงรัก หล่มเก่า*. เพชรบูรณ์: หจก.พี.บี.แอล.ที.

ภูเกริก บัวสอน. (2554, พฤษภาคม-สิงหาคม). *การฟื้นฟูตลาดเก่าในเมืองไทย. วารสาร Veridian E –Journal สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ มหาวิทยาลัยศิลปากร*, 4(1), 36-55.

วัชรภรณ์ เครือพันธ์. (2555, มิถุนายน). *แนวทางการฟื้นฟูบริเวณชุมชนเก่า บ้านสิงห์ท่า จังหวัดยโสธร. วารสารวิจัยและสาระสถาปัตยกรรม/การผังเมือง*, 8(2), 69-80.

วิมลศรี ลิ้มธนากุล. (2537). *ผลกระทบจากเมืองสมัยใหม่ที่มีต่อระบบย่านของคนในกรุงเทพมหานคร*. กรุงเทพฯ: คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

วิศัลย์ โฆษิตานนท์. [ม.ป.ป.]. *ไทหล่มและลาวพุงขาว!!* สืบค้นเมื่อ 22 กุมภาพันธ์ 2560, จาก <https://wisonk.wordpress.com/>

วิศิษฐ์ โขจิตานนท์. [ม.ป.ป.]. *เมืองท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หม่อมแก้ว : วิถีไทหม่อม*. สืบค้นเมื่อ 22 กุมภาพันธ์ 2560, จาก <https://wisonk.wordpress.com/>

ศูนย์วิจัยและพัฒนาสร้างสรรค์. (2558). *โครงการนำมาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ประเภทย่านชุมชนเก่าไปสู่การปฏิบัติ : แผนจัดการอนุรักษ์และปรับปรุงสภาพแวดล้อมย่านชุมชนเก่าท่าอุเทน จังหวัดนครพนม*. มหาสารคาม: คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ผังเมืองและนฤมิตศิลป์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

สิทธิพร ภิรมย์รัตน์. (2547, กันยายน 2546 - สิงหาคม). การอนุรักษ์ชุมชนเมือง และสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรม : แนวคิดหลักการและผลการปฏิบัติ. หน้าจั่ว *วารสารวิชาการ ประจำคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร*, 20(2), 40-56.

Chapin, F. S. (1965). *Urban land use planning*. Illinois: University of Illinois Press.

Gollege, R.G. & Stimson, R.J. (1997). *Spatial behavior: A geographic perspective*. New York: The Guildford Press.

Lynch, K. (2000). *The image of the city*. Cambridge, MA: The MIT Press.

Rapoport, A. (1997). *Human aspects of urban form*. Oxford: Pergamon Press.